

DOI: 10.47743/jss-2021-67-2-8

Noțiunea de domiciliu și dreptul la viață privată în jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului

The notion of domicile and the right to private life
in the relevant jurisprudence of the European Court of Justice

Camelia Mihăilă¹

Rezumat: Viața privată a persoanei este de cele mai multe ori asociată cu intimitatea domiciliului, spațiul unde persoana își desfășoară viața personală, conexată cu viața de familie și dreptul la confidențialitatea corespondenței. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a extins conceptul de domiciliul și la spațiul unde o persoană își desfășoară o activitate profesională. Însă Curtea, prin jurisprudența ei constantă, a conturat un concept care nu se suprapune peste accepțiunea din dreptul intern al fiecărui stat membru, cum este cazul conceptului de *home* din dreptul englez, a cărui semnificație este mai largă decât cea din dreptul continental. Ne aflăm deci în prezența unei *noțiuni autonome*, în sensul art.8 din Convenție, care face obiectul unei interpretări extensive datorită identificării unei legături emoționale pe care o persoană o poate avea cu un astfel de bun. Așadar, dacă interpretare extensivă în sensul art. 8 din Convenție a dus la lărgirea noțiunii de domiciliu și la sfera profesională a unei persoane juridice, atunci se poate discuta și despre o *viață privată comercială*.

Cuvinte-cheie : domiciliu; viață privată; viață privată comercială; noțiune autonomă; jurisprudență CEDO

Abstract: The person's private life is most often associated with the privacy of the home, the space where the person spends his personal life, which is connected to family life and the right to the confidentiality of correspondence. The jurisprudence of the European Court of Human Rights has extended the concept of domicile to the space where a person carries out a professional activity. However, the Court, in its relevant case-law, has outlined a concept which does not overlap with the acceptance of the domestic law of each Member State, as is the case with the concept of *home* in English law, which has a wider meaning than in continental law. We are therefore in the presence of an *autonomous notion*, within the meaning of Article 8 of the Convention, which is the subject of an extensive interpretation due to the identification of an emotional connection that a person may have with such a good. Therefore, if an extensive interpretation within the meaning of Article 8 of the Convention has led to the broadening of the notion of domicile and the professional sphere of a legal person, then one can also discuss a *commercial private life*.

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, e-mail: camihaila@gmail.com.

Keywords: home; private life; commercial private life; autonomous notion; ECHR jurisprudence

1. *Introducere*

Pentru a înțelege mai bine noțiunea de domiciliu, este necesar de asemenea să ne reamintim originea și motivul pentru care acest concept a fost dezvoltat. Ne întoarcem astfel către persoana în beneficiul căreia s-a conturat această noțiune și ne reamintim faptul că o persoană își desfășoară preponderent viața privată în cadrul intim al locuinței sale, în sânul familiei ori în solitudine, după cum consideră aceasta că îi este confortabil. Locuința are deci o semnificație aparte pentru fiecare persoană, reprezentând acel spațiu sacru în care o persoană se simte în siguranță, își manifestă liber gândurile, pasiunile, dorințele, departe de ochii străini și curioși. Pentru o persoană locuința reprezintă acea zonă de confort în care se simte în siguranță. De aceea, domiciliul unei persoane necesită o protecție sporită.

Acesta este motivul pentru care dreptul la domiciliu este strâns legat de dreptul la viață privată, dreptul la viață familială, precum și de dreptul la corespondență.

De asemenea, discutăm și despre o individualitate a persoanei legată de locul în care trăiește. Deci, individualitatea unei persoane fizice reprezintă stabilirea identității ei prin mijloace care permit identificarea persoanei fizice în raporturile juridice. În dreptul privat, principalele mijloace de identificare ale persoanei fizice sunt: numele, domiciliul și starea civilă. Mijloacele de identificare a persoanei fizice sunt drepturi nepatrimoniale și prezintă caracteristicile specifice ale acestora, precum: opozabilitatea *erga omnes*, inalienabilitatea, insesizabilitatea, imprescriptibilitatea, aparțin oricărei persoane fizice și nu sunt susceptibile de exercitare prin reprezentare.² Problema care se pune în acest context este cea a persoanelor fără o locuință, fără adăpost sau homeless. Cum identificăm aceste persoane dacă le lipsește un element de identificare? Însă acest subiect presupune alte discuții și eventual soluții.

În dreptul european, noțiunea de domiciliu reprezintă un concept autonom care nu depinde de încadrarea din dreptul intern. Această noțiune o găsim reglementată la art.8 din Convenție privind dreptul la respectarea vieții private și de familie:

1. *Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.*

2. *Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.*

² C.T. Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2016, pp.299-300.

Noțiunea de „acasă” în viziunea Curții Europene a Drepturilor Omului a căpătat caracter autonom în raport cu dreptul intern al statelor membre. În consecință, răspunsul la întrebarea dacă o locuință constituie „casă” sub protecția articolului 8 depinde de circumstanțele de fapt, și anume de existența unor legături suficiente și continue cu un anumit loc³. În plus, cuvântul „acasă” care apare în versiunea în limba engleză a articolului 8 este un termen care nu trebuie interpretat stricto sensu precum termenul francez echivalent de „domiciliu”, care are o conotație mai largă.⁴

Prezenta lucrare își propune să analizeze câteva cauze relevante din jurisprudența prodigioasă a Curții Europene a Drepturilor Omului, care au avut o importanță decisivă pentru conturarea opiniei Curții în acest domeniu, în încercarea de a identifica elementele de bază ale noțiunii de domiciliu din perspectiva experienței europene.

Lista cauzelor este pur exemplificativă și se completează cu jurisprudența oficială a Curții.⁵

2. Autonomia conceptului de domiciliu consacrată de jurisprudența constantă a Curții

Autonomia noțiunii de domiciliu nu semnifică ignorarea accepțiunii ei clasice, și anume locul unde o persoană trăiește în mod permanent, această variabilă implicând o accepțiune mult mai largă a noțiunii. De aceea, jurisprudența europeană a extins conceptul și la alte situații.⁶

Un exemplu în acest sens este cauza *Chiragov și alții împotriva Armeniei*, unde solicitanții au susținut că sunt kurzi azeri din districtul Lachin, loc unde strămoșii lor locuiseră de sute de ani. La 17 mai 1992, aceștia au fost forțați să fugă din district spre regiunea Baku și de atunci nu au mai putut să se întoarcă la casele și proprietățile lor din cauza ocupației armene. Reclamantii s-au plâns că li s-a refuzat dreptul de a se întoarce la casele lor din districtul Lachin, acest lucru implicând o încălcare continuă a articolului 8 din Convenție. Reclamantii au susținut că refuzul continuu al guvernului pârât de a le permite să se întoarcă acasă în districtul Lachin, a încălcat nu numai dreptul la respectarea domiciliului lor, ci și dreptul la respectarea vieții lor de familie, aceștia dovedind o continuitate a vieții lor zona

³ În acest sens cauzele Winterstein și alții împotriva Franței, Prokopovich împotriva Rusiei, McKay-Kopecka împotriva Poloniei (dec.). Pentru cazul unei deplasări forțate, a se vedea Chiragov și alții împotriva Armeniei, și Sargsyan împotriva Azerbaidjanului, pentru persoanele care trăiesc ilegal în rulote într-un lagăr neautorizat timp de doar șase luni, lipsite de legături suficiente și continue cu locul, a se vedea Hirtu și alții împotriva Franței.

⁴ Guide on article 8 of the European Convention on Human Rights. Right to respect for private and family life, home and correspondence, European Court of Human Rights, updated December 2020.

⁵ A se consulta site-ul oficial <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> și baza de date HUDOC <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>.

⁶ C. Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului*, Editura All Beck, București, 2005, p.658.

Lachin pe o perioadă de mulți ani, precum și faptul că și-au stabilit domiciliul și și-au organizat viața privată și familială în această regiune.

O extindere interesantă a noțiunii de domiciliu o găsim în cauza *Niemietz c. Germania*, unde Curtea s-a pronunțat cu privire la biroul sau cabinetul unei persoane care exercită o profesiune liberală, în cauză reclamantul fiind avocat. Curtea nu a considerat posibilă sau necesară încercarea unei definiții exhaustive a noțiunii de viață privată. Cu toate acestea, ar fi prea restrictiv să se limiteze noțiunea la un cerc interior în care individul să-și poată trăi propria viață personală după cum alege și să se excludă din aceasta lumea exterioară care nu este cuprinsă în acel cerc. Respectul pentru viața privată trebuie să cuprindă și într-o anumită măsură dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte ființe umane. În aceeași cauză. Curtea a afirmat că „s-ar putea să nu fie întotdeauna posibil să se facă distincții precise, întrucât activitățile care sunt legate de o profesie sau de o afacere se pot desfășura de la reședința privată a unei persoane, iar activitățile care nu sunt atât de legate de activitatea profesională se pot desfășura într-un birou sau într-un spațiu comercial. Prin urmare, o interpretare restrânsă a cuvintelor „home” și „domiciliu” ar putea genera același risc de inegalitate de tratament precum o interpretare restrânsă a noțiunii de „viață privată”.

Într-o cauză asemănătoare, *Chappel c. Regatul Unit*, Curtea a reținut faptul că o percheziție la domiciliul unei persoane fizice care este în același timp și sediul unei societăți comerciale la care reclamantul era parte, constituie o ingerință în exercițiul dreptului la domiciliu

Aceste ultime două situații prezentate marchează o evoluție evidentă a noțiunii de domiciliu în cadrul jurisprudenței CEDO, înglobând totodată și spațiile unde persoanele fizice își desfășoară activitatea profesională.⁷

În consecință, răspunsul la întrebarea dacă o locuință constituie domiciliu, intrând astfel sub incidența protecției prevăzute la art. 8 din Convenție, depinde de circumstanțele de fapt, și anume, existența unor legături suficiente și continue cu un anumit loc.⁸

În cauza *Winterstein c. Franța*, Curtea a reiterat faptul că acest concept de „casă” în sensul articolului 8 nu se limitează la spațiile care sunt ocupate în mod legal sau care au fost stabilite în mod legal. Este vorba despre un concept autonom care nu depinde de clasificarea conform legislației interne. Dacă o anumită locație constituie sau nu o „casă” care atrage protecția articolului 8, acest lucru va depinde de circumstanțele de fapt, și anume, de existența unor legături suficiente și continue cu un loc specific. În cauză. Curtea a observat că, în plus față de dreptul la respectul pentru propria casă, se protejează dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private și de familie, așa cum a recunoscut implicit și Guvernul din cauză. Curtea reiterează deci faptul că ocuparea unei rulote reprezintă o parte integrantă a identității călătorilor, chiar și atunci când aceștia nu mai trăiesc o existență complet nomadă, iar măsurile care afectează staționarea caravelor afectează

⁷ *Ibidem*, p.660.

⁸ A se vedea de asemenea și cauzele *Winterstein și alții împotriva Franței*, *Prokopovich împotriva Rusiei*, *McKay-Kopecka împotriva Poloniei*.

implicit și capacitatea lor de a-și menține identitatea și de a conduce o viață de familie în conformitate cu această tradiție.⁹

Într-o altă cauză, *Prokopovich c. Rusia*, Curtea reamintește că acest concept de „acasă” în sensul articolului 8 nu se limitează la spațiile care sunt ocupate în mod legal sau care au fost legal stabilite. Acasă este un concept autonom care nu depinde de clasificările interne ale celorlalte state membre. Dacă o anumită locuință constituie sau nu o „casă” care atrage protecția articolului 8 va depinde de circumstanțele de fapt, și anume, de existența unor legături suficiente și continue cu un loc specific.¹⁰

Într-o cauză similară, *Sargsyan c. Azerbaidjian*, reclamantul s-a plâns că negarea dreptului său de a reveni în satul de origine Gulistan, precum și accesul la domiciliu și la mormintele rudelor constituie o încălcare continuă a articolului 8 al Convenției. Mai mult, Curtea a reiterat faptul că conceptul de „viață privată” este un termen larg care nu este susceptibil de o definiție exhaustivă. Printre altele, include dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte ființe umane și cu lumea exterioară.¹¹ Deși s-a spus că exercitarea drepturilor prevăzute de articolul 8 din Convenție, inclusiv dreptul la viața privată și de familie, se referă în principal la relațiile dintre ființele umane vii, însă nu este exclus ca aceste noțiuni să se extindă la anumite situații și după moarte. Prin urmare, Curtea a recunoscut reclamantului Sargsyan faptul că avea o „casă” în Gulistan, pe care a părăsit-o involuntar în iunie 1992, iar faptul că nu s-a mai putut întoarce acasă a reprezentat esența plângerii. În aceste circumstanțe, o absență prelungită nu poate fi considerată o întrerupere a legăturii continue cu locuința sa. În plus, Curtea a constatat că reclamantul a trăit în Gulistan cea mai mare parte a vieții sale și, prin urmare, trebuie să fi dezvoltat majoritatea legăturilor sale sociale acolo. În consecință, incapacitatea sa de a se întoarce în sat îi afectează și viața privată. În cele din urmă, Curtea a considerat că, în circumstanțele cazului, atașamentul cultural și religios al reclamantului față de mormintele rudelor sale din Gulistan poate intra, de asemenea, în noțiunea de viață privată și de familie, iar incapacitatea reclamantului de a se întoarce la locul său de reședință anterior îi afectează drepturile la viață privată și de familie, precum și de „acasă”.

Într-un caz recent, Curtea a constatat că refuzul autorităților de a restitui cadavrele rudelor reclamantului și ordinea înmormântării acestora într-o locație necunoscută, privând astfel reclamantii de posibilitatea de a cunoaște locul amplasamentului și de a-l vizita ulterior, a constituit o ingerință în viața lor privată și de familie.¹²

Articolul 8 din Convenție susține importanța dreptului la domiciliu pentru individ, statuând faptul că dreptul la domiciliu privește implicit siguranța și

⁹ A se vedea și cauzele Chapman, Connors și cauza nr. 37794/05 Wells împotriva Regatului Unit.

¹⁰ În ceea ce privește expulzarea forțată, a se vedea cauza *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), pct. 206-207, și cauza *Sargsyan împotriva Azerbaidjanului* (MC), pct. 260.

¹¹ A se vedea și cauza *Pretty* împotriva Regatului Unit, nr. 2346/02, § 61, CEDO 2002-III.

¹² A se vedea cauza nr. 38450/05 *Sabanchiyeva și alții împotriva Rusiei*.

bunăstarea persoanei.¹³ De asemenea, jurisprudența Curții a extins noțiunea de domiciliu și la sediile profesionale ale persoanei, acolo unde își desfășoară activitatea comercială, statuând în cauza *Societății COLAS EST și alții c. Franța* faptul că a existat o încălcare a dispozițiilor art.8 din Convenție, Curtea recunoscând astfel o protecție juridică acordată domiciliului profesional.

De fapt, domiciliul unei persoane, în concepția Curții, reprezintă sfera intimității vieții unei persoane ori, în anumite cazuri, sfera activității specifice a unei persoane juridice trebuie protejate în aceeași măsură împotriva oricăror ingerințe exterioare.

3. Domiciliul privat sau familial

Noțiunea de domiciliu nu se limitează la un bun deținut în proprietate sau închiriat de o persoană. Aceasta se poate extinde la ocuparea pe termen lung, în fiecare an, pentru perioade lungi, a unui imobil care aparține unei rude.¹⁴

În cauza *Menteş c. Turcia*, reclamantii au susținut că distrugerea caselor lor de către forțele de securitate și expulzarea din sat, au constituit încălcări ale articolului 8 al Convenției. Având în vedere legătura strânsă de familie și natura reședinței reclamantilor, ocuparea casei acestora intră în sfera protecției garantate de articolul 8 al Convenției. În plus, Curtea a observat că faptele stabilite de fosta Comisie dezvăluiau o ingerință deosebit de gravă în dreptul primilor trei solicitanți de a respecta viața privată, viața de familie și locuința, astfel cum este garantat de articolul 8 și că măsura era lipsită de justificare.

Prin urmare, constatăm că noțiunea de domiciliu nu se limitează la acele locuințe legal stabilite¹⁵ și poate fi invocată de o persoană care trăiește într-un apartament al cărui contract de închiriere nu este pe numele său¹⁶, ori apare înregistrată ca locuind în altă parte.¹⁷ Acest concept se poate aplica și în cazul unei locuințe sociale ocupate de o persoană în calitate de chiriaș, chiar dacă, în temeiul dreptului intern, dreptul de folosință al acesteia a încetat, ori în cazul ocupării unei locuințe timp de mai mulți ani.¹⁸

Pentru a reține faptul că o persoană și-a stabilit locuința într-un anumit loc, Curtea și-a exprimat opinia în acest sens în mai multe cauze. Astfel, în cauza *Buckley c. Regatul Unit*, reclamanta a susținut că a fost împiedicată să locuiască în caravane cu familia ei și să călătorească cu acestea, afirmând că acest lucru a determinat o încălcare a dreptului acesteia la respectul vieții private și de familie. Curtea a reținut însă opinia guvernului conform căreia numai o locuință stabilită în mod legal intră sub protecția art.8 din Convenție, iar situația reclamantei nu se încadra în aceste limite.

¹³ Cauza *Gillow c. Regatul Unit*, noiembrie 1986, para.55.

¹⁴ Cauza *Menteş și alții împotriva Turciei*, pct. 73.

¹⁵ Cauza *Buckley împotriva Regatului Unit*, pct. 54.

¹⁶ Cum este cazul *Prokopovich împotriva Rusiei*, pct. 36.

¹⁷ Cauza *Yevgeniy Zakharov c. Rusia*.

¹⁸ Cauzele *McCann împotriva Regatului Unit și Brežec împotriva Croației*.

Într-o altă cauză, *Yevgeniy Zakharov c.Rusia*, Curtea a reținut nu este suficient faptul că reclamantul a rămas înregistrat ca locuind în apartamentul fostei sale soții pentru a ajunge la concluzia că și-a stabilit locuința acolo. Pe de altă parte, Curtea a considerat că, trăind în camera lui B. timp de zece ani, reclamantul a dezvoltat legături suficiente și continue cu camera respectivă pentru ca aceasta să fie considerată „casa sa” în sensul articolului 8 al Convenției, iar refuzul de a-l recunoaște pe reclamant ca membru al familiei lui B. și de a-i recunoaște dreptul de a ocupa camera sa, a constituit o ingerință în dreptul său de la respectul locuinței sale, astfel cum este garantat de articolul 8 al Convenției.

Noțiunea de domiciliu nu se limitează însă numai la locuințele tradiționale. Prin urmare, aceasta include, printre altele, rulote și alte tipuri de domiciliu mobile¹⁹, colibele sau bungalow-urile instalate pe un teren, indiferent de implicațiile legale naționale a ocupării terenului în cauză.²⁰ Dispozițiile art. 8 se pot aplica, de asemenea, reședințelor secundare sau caselor de vacanță²¹, ori reședințelor parțial mobilate²². În această noțiune de domiciliu se încadrează și spațiul de depozitare aflat în curtea unei persoane, Curtea considerând că nu poate exclude aceste locuri de la protecția oferită de articolul 8 al Convenției și că acestea pot fi considerate ca făcând parte din „domiciliul” reclamanților.²³

Într-o altă cauză, *Hirtu și alții c.Franța*, reclamanții cetățeni români care aparțineau comunității rome au fost forțați să părăsească tabăra în care se instalaseră ilegal de șase luni. În cauză, Curtea a reținut că noțiunea de domiciliu, în sensul art.8, nu ar trebui să se limiteze la un loc stabilit în mod legal, ci ar trebui să depindă de circumstanțele factuale, în special de existența unor legături suficiente și continue cu un loc determinat. În cauză, reclamanții fiind instalați în tabără de șase luni atunci când au fost evacuați, nu se puteau invoca legături suficiente și continue cu locul în discuție. Cu toate acestea, Curtea a reținut că a existat o ingerință în dreptul la viață privată și de familie, soluția Curții bazându-se pe garanțiile procedurale impuse de art.8 care protejează orice persoană de ingerințele în drepturile ei prin verificarea proporționalității măsurii adoptate de către un tribunal independent.²⁴

În ceea ce privește determinarea ca locuință a unei case de vacanță care nu întrunește elementele unei reședințe obișnuite, în lumina art.8, Curtea a reținut în cauza *Halabi c.Franța*, faptul că reclamantului i-a fost încălcat dreptul la respectul locuinței sale de către ofițerii de la urbanism. În cauză, Curtea a constatat că nu este contestat faptul că proprietatea aparținea societății Immofra, observând că, în

¹⁹ A se vedea în acest sens cauza *Chapman împotriva Regatului Unit (MC)*, pct. 71-74, precum și în cauza *Hirtu și alții c.Franța*.

²⁰ A se vedea și cauza *Winterstein și alții împotriva Franței*, pct. 141, precum și cauza *Yordanova și alții împotriva Bulgariei*, pct. 103.

²¹ A se vedea cauza *Demades împotriva Turciei*, pct. 32-34, și cauza *Fägerskiöld împotriva Suediei, Sagan împotriva Ucrainei*, pct. 51-54.

²² A se vedea în acest sens cauza *Halabi c.Franța*.

²³ A se vedea în acest sens cauza *Bostan c.Rep.Moldova*.

²⁴ Pentru detaliile cauzei *Hirtu și alții c. Franța*, a se vedea decizia completă la [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-202979%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-202979%22]}).

fața judecătorului de instrucție, reclamantul a explicat că tot patrimoniul familiei era pe numele companiei. În plus, el susține că, în calitate de om de afaceri cu domiciliul în Londra, proprietatea constituia pentru el o a doua casă pe care o utiliza pentru vacanțele familiei sale și pentru întâlniri de afaceri în contextul sejururilor prelungite. Pentru a face dovada unei legături puternice cu locuința care reprezenta reședință de vacanță, reclamantul a arătat faptul că, cupola italiană de deasupra scării construită în memoria fiului său decedat, confirmă legăturile emoționale puternice dintre reclamant și această casă. În plus, Curtea a reținut legătura dintre reclamant și familia sa cu această reședință prin prisma faptului că unele camere, chiar nemobilate, conțineau fotografii și lucruri personale ale familiei, cele mai multe dintre camere fiind mobilate, decorate și echipate, iar obiecte cotidiene, precum produsele de igienă și prosoapele de baie, erau deja în aceste camere. În consecință, Curtea a considerat că, raportat la circumstanțele cauzei, proprietatea care a făcut obiectul vizitei ofițerilor de la urbanism trebuie clasificată drept „locuință” reclamantului în sensul articolului 8 al Convenției.

Într-o cauză asemănătoare, *Bostan c.Rep.Moldova*, reclamantii au susținut că, fără consimțământul acestora și în absența unui mandat judiciar sau a unui control judiciar a posteriori, percheziția domiciliului lor a fost ilegală. Curtea a reținut că polițiștii nu au intrat în casa reclamantilor, însă au intrat în curtea casei respective și au cercetat camera frigorifică care se afla acolo. Cu această ocazie, Curtea a reamintit faptul că o interpretare amplă a conceptului de domiciliu în sensul articolului 8 al Convenției trebuie să aibă anumite limite și că această calificare nu ar putea fi atribuită, de exemplu, clădirilor care adăpostesc animale, echipamente industriale, cum ar fi moara, panificația sau depozitele utilizate în scopuri exclusiv profesionale. În cauză s-a reținut că, curtea casei și camera frigorifică nu au fost utilizate în scopuri pur profesionale și, de asemenea, nu s-a dovedit faptul că locuințele lor erau separate în mod distinct de zonele inspectate de poliție. Prin urmare, Curtea a considerat că nu poate exclude aceste spații din protecția oferită de articolul 8 al Convenției, acestea putând fi considerate ca făcând parte din domiciliul solicitanților.

4. Extinderea noțiunii de domiciliu la spațiile profesionale

Această extindere a protecției prevăzute de art.8 din Convenție și la spațiile profesionale indică dorința judecătorilor europeni de a eficientiza protecția drepturilor fundamentale și de a socializa viața privată.

Începând cu hotărârea *Colas Est c.Franța*, Curtea confirmă această tendință de extindere a noțiunii de domiciliu. Dacă anterior acestei hotărâri protecția art. 8 se limita numai la domiciliul privat, prin aceasta Curtea a consacrat practic o „viață privată comercială” care reprezintă evoluția de la viața privată personală la viața privată socială, depășind limitele impuse până atunci care vizau numai protecția

unor spații aparținând unei persoane fizice care își desfășura activitatea profesională.²⁵ În această cauză, reclamanții au considerat că printr-o serie de controale efectuate de inspecții la data de 19 noiembrie 1985 și la data de 15 octombrie 1986, fără nicio supraveghere ori alte restricții, le-a fost încălcat dreptul la respectul locuinței acestora. Reclamanții, persoane juridice, au pretins o încălcare a dreptului la respectarea sediului lor în temeiul articolului 8 al Convenției. Și în această cauză Curtea a reamintit că noțiunea de domiciliu (în versiunea franceză a articolului 8) are o conotație mai largă și se poate extinde și la biroul unui profesional. Curtea reiterează faptul că Convenția este un instrument viu care trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale.

În ceea ce privește drepturile garantate persoanelor juridice, trebuie subliniat faptul că Curtea a recunoscut deja dreptul unei societăți la despăgubiri pentru prejudiciu moral suferit ca urmare a încălcării articolului 6 alin.1 din Convenție în cauza *Comingersoll c. Portugalia*.²⁶ Bazându-se pe interpretarea dinamică a Convenției, Curtea a considerat oportun să stabilească că, în anumite circumstanțe, drepturile garantate de articolul 8 din Convenție pot fi interpretate ca incluzând dreptul la respectarea sediului social, sucursalelor sau altor incinte comerciale²⁷. În cauză, Curtea a constatat că în timpul anchetei administrative interne, oficialii s-au deplasat la sediile și sucursalele companiilor pentru a sechestra mii de documente, fără a respecta sediul acestora, Guvernul susținând faptul că societățile nu ar putea pretinde un drept la protecția sediului lor comercial. Prin urmare, Curtea a reținut în cauză aplicabilitatea art.8 și a recunoscut dreptul companiilor la respectul sediului lor profesional.

Curtea și-a adaptat jurisprudența în timp, iar acest lucru a dus la o extindere a conceptului de domiciliu și la spațiul profesional al individului²⁸, biroul sau sediul profesional al unei persoane²⁹, sediul unui ziar³⁰, un cabinet notarial³¹ sau biroul unui profesor universitar³². Se aplică, de asemenea, sediului social, sucursalelor sau altor spații profesionale ale unei societăți³³.

Într-una dintre cauzele sale, *Buck c. Germania*, reclamantul s-a plâns că percheziția spațiilor sale comerciale și rezidențiale, precum și confiscarea documentelor, au încălcat dreptul său la respectul locuinței sale, conform disp.art8 din Convenție. Curtea a reamintit că noțiunea de locuință prevăzută la articolul 8 nu cuprinde doar casa unui particular, ci se poate extinde, de exemplu, la biroul unui profesionist. În consecință, conceptul de acasă trebuie interpretată ca incluzând și

²⁵ J-F. Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, pp.282-283.

²⁶ A se vedea detaliile cauzei *Comingersoll c.Portugalia*, nr.35382/97, din 6 aprilie 2000.

²⁷ A se vedea, mutatis mutandis, cauza *Niemietz*, citată anterior.

²⁸ Cauza *DELTA PEKARNY a.s. v.Rep.Cehă*.

²⁹ Cauza *Buck împotriva Germaniei*, pct. 31, și cauza *Niemietz împotriva Germaniei*, pct. 29-31.

³⁰ Cauza *Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului*, pct. 37.

³¹ Cauza *Popovi împotriva Bulgariei*, pct. 103.

³² Cauza *Steege împotriva Germaniei* (dec.).

³³ Cauzele *Société Colas Est și alții împotriva Franței*, pct. 41, și *Kent Pharmaceuticals Limited și alții împotriva Regatului Unit* (dec.).

sediul social al unei companii conduse de o persoană fizică și sediul social al unei persoane juridice, sucursalele și alte sedii comerciale³⁴ În cauză, percheziția și confiscarea ordonate de instanța germană a vizat sediile rezidențiale ale reclamantului și sediile comerciale ale societății cu răspundere limitată deținută și administrată de acesta. Curtea a concluzionat că, în ceea ce privește ambele locații, a existat o ingerință în dreptul reclamantului la respectul locuinței sa în temeiul art.8. În consecință, Curtea a considerat că nu este necesar să se stabilească dacă a existat și o ingerință în dreptul reclamantului la respectul vieții sale private, astfel cum a constatat în jurisprudența sa constantă.

Într-o altă cauză, *DELTA PEKARNY c.Rep.Cehă*, compania reclamantă s-a plâns că nu s-a bucurat de același nivel de protecție ca și persoanele juridice sau fizice în timpul unei percheziții penale, unde legislația internă prevede obligativitatea unei autorizații prealabile din partea unei instanțe de judecată. Acesta a considerat că, deși o percheziție domiciliară a unei persoane fizice poate avea loc numai în baza unui mandat judiciar prealabil³⁵, nu este justificat în mod obiectiv și rezonabil utilizarea unei proceduri diferite în ceea ce privește reclamanta în timpul unei inspecții efectuate cu respectarea legislației interne. Curtea a observat că, în ceea ce privește perchezițiile domiciliare efectuate asupra persoanelor fizice în contextul procedurilor penale, cerința unui mandat judiciar prealabil era încă prevăzută de legislația internă.

În cauza *Niemietz c.Germania*, Curtea statuat că „nu pare să existe niciun motiv pentru care această înțelegere a noțiunii de viață privată ar exclude activitățile de natură profesională sau de afaceri, deoarece, la urma urmei, în cursul vieții lor profesionale, majoritatea indivizilor au o oportunitate semnificativă de a dezvolta relații cu lumea exterioară. Această opinie este susținută de faptul că nu este întotdeauna posibil să se distingă clar care dintre activitățile unei persoane fac parte din viața sa profesională și care nu. Astfel, mai ales în cazul unei persoane care exercită o profesie liberală, munca sa în acest context poate face parte din viața sa într-un asemenea grad încât devine imposibil să se știe în ce calitate acționează la moment dat.” Să se refuze protecția articolului 8 pe motiv că măsura reclamată se referea doar la activități profesionale ar putea, de asemenea, să conducă la o inegalitate de tratament, prin aceea că o astfel de protecție ar rămâne disponibilă unei persoane ale cărei activități profesionale și neprofesionale au fost atât de amestecate încât nu exista nici un mijloc de a face distincție între ele.

În cauza *Popovici c.Bulgaria*, reclamantii au invocat art. 6 alin.1 și art. 8 din Convenție, susținând că percheziția desfășurată la biroul notarial al reclamantului și confiscarea unor obiecte personale aparținând acestuia constituie o ingerință nejustificată în exercitarea dreptului la respectarea domiciliului și a vieții private. Din perspectiva art. 8 din Convenție, reclamantul s-a plâns că arestarea lui a fost

³⁴ A se vedea cauza *Chappell c. Regatului Unit*, hotărârea din 30 martie 1989, cauza *Niemietz împotriva Germaniei*, hotărârea din 16 decembrie 1992, precum și cauza *Société Colas Est și alții împotriva Franței*, nr. 37971/97.

³⁵ Curtea Constituțională a concluzionat în hotărârea sa că o abordare identică a perchezițiilor în alte spații și terenuri care implică persoane juridice este necesară și în această cauză.

filmată și că înregistrarea a fost pusă la dispoziția mass-mediei de către Direcția Informare a Ministerului de Interne. În cauză, Curtea a reținut, în primul rând, că a existat o ingerință în exercitarea de către reclamant a dreptului său la respectarea domiciliului și vieții sale private. Curtea reamintește că, potrivit jurisprudenței sale constante, expresia „prevăzut de lege” impune ca o ingerință în exercitarea drepturilor garantate la art. 8 din Convenție să aibă un temei legal intern, ca legislația în cauză să fie suficient de accesibilă și previzibilă și să fie compatibilă cu principiul statului de drept. Așadar, Curtea a reținut că a fost încălcat art. 8 din Convenție în ceea ce privește percheziția și ridicarea de obiecte de la sediul biroului notarial.

Pe lângă sediile profesionale ale persoanelor fizice sau juridice, Curtea nu exclude posibilitatea ca centrele de formare și locurile de desfășurare a evenimentelor și competițiilor sportive, precum și anexele acestora, de exemplu o cameră de hotel în cazul evenimentelor în deplasare, să fie considerate echivalente noțiunii de domiciliu în sensul art. 8 din Convenție.³⁶

Deși Curtea a recunoscut existența unui domiciliu în favoarea unei asociații care s-a plâns de măsuri de supraveghere³⁷, o asociație nu se poate pretinde ea însăși victima unei încălcări a dreptului de respectare a domiciliului, din cauza poluării.³⁸

Curtea a stabilit anumite limite privind extinderea protecției prevăzute la art. 8, prin urmare, nu se aplică în cazul unui teren pe care se intenționează construirea unei case sau în cazul unei persoane originare dintr-o anumită regiune³⁹, nu se extinde nici la o spălătorie, un bun comun al coproprietarilor unui bloc de apartamente, concepută pentru o utilizare ocazională⁴⁰, cabina de machiaj a unui artist⁴¹, terenul utilizat de proprietari pentru practicarea unor sporturi sau pe care proprietarul permite desfășurarea unui sport cum ar fi de exemplu, vânătoarea⁴², clădirile și instalațiile industriale, cum ar fi o moară, o brutărie sau un depozit, utilizate exclusiv în scopuri profesionale⁴³, sau locurile în care sunt adăpostite animale de fermă⁴⁴. În mod similar, o clădire care nu este locuită, fie ea goală ori în construcție, un ar putea fi calificată ca domiciliu.

5. Concluzii

Trebuie să subliniem faptul că protecția dreptului la domiciliu nu implică garanția unui drept la o locuință, astfel cum a afirmat jurisprudența recentă a

³⁶ A se vedea cauza *Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs – FNASS împotriva Franței*, pct. 158).

³⁷ Cauza *Asociația pentru integrare europeană și drepturile omului și Ekimdzhev împotriva Bulgariei*.

³⁸ Cauza *Asselbourg și alții împotriva Luxemburgului* (dec.).

³⁹ Cauza *Loizidou împotriva Turciei (fond)*, pct. 66.

⁴⁰ Cauza *Chelu împotriva României*, pct. 45.

⁴¹ Cauza *Hartung împotriva Franței* (dec.).

⁴² Cauza *Friend și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 45.

⁴³ Cauza *Khamidov împotriva Rusiei*, pct. 131, în contrast cu cauza *Bostan v.Rep.Moldova și Surugiu v.Romania*.

⁴⁴ Cauza *Leveau și Fillon împotriva Franței* (dec.).

Curții. O cauză relevantă care a confirmat această ipoteză este *Velosa Barreto c.Portugalia*⁴⁵ unde judecătorii au reținut faptul că este admisibilă situația în care o legislație națională să interzică unui proprietar să rezilieze contractul de închiriere a casei sale pentru a locui acolo cu familia sa. Această ingerință a fost motivată prin faptul că urmărește un scop legitim deoarece o protecție socială a locatarilor tinde să promoveze „bunăstarea economică a țării și protecția drepturilor altora.”⁴⁶ Jurisprudența ulterioară a Curții a afirmat că art.8 nu recunoaște un drept de sine stătător al unei persoane de a-i fi procurat un domiciliu.⁴⁷

Cu toate că am amintit de jurisprudența recentă a Curții, putem constata că analiza acesteia datează de câțiva ani deja. Ținând cont de schimbările majore prin care a trecut comunitatea internațională în ultimul an, putem viziona deja o oarecare schimbare sau, mai bine spus, o adaptare a jurisprudenței relevante a CEDO la noul context internațional cauzat de criza Covid19, mai ales în ceea ce privește extinderea conceptului de domiciliu la sediul profesional, în noul context al popularizării tele-muncii, dar și în ceea ce privește lipsa unui domiciliu. Cu toate că această ultimă situație nu a atras atenția autorităților atât de mult în ultimii ani, în contextul unui „lockdown” la nivel internațional cred că acest lucru se va schimba în următorii ani.

Însă cea mai mare provocare cu care se va confrunta jurisprudența Curții în materie de domiciliu va fi cu siguranță trasarea unei delimitări între spațiul personal și cel profesional în cazul lucrului de acasă, atunci când spațiul personal și profesional se întrepătrund atât de mult că se identifică. Cu toate că multe legislații prevăd deja reguli și conduite în materie, considerăm că va fi necesară o readaptare a legislației.

Referințe

- Bârsan C., *Convenția europeană a drepturilor omului*, Editura All Beck, București, 2005
- Guide on article 8 of the European Convention on Human Rights. Right to respect for private and family life, home and correspondence, European Court of Human Rights, updated December 2020, online la https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf, accesat la data de 10.05.2021
- Renucci J.F., *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2009
- Ungureanu C.T., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 3-a, Editura Hamangiu, București, 2016, pp. 299-300
- Baza de date oficială a Curții Europene a Drepturilor Omului (HUDOC) la <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>, accesată ultima dată la 14.05.2021.
- CEDO, *Asociația pentru Integrare Europeană și Drepturile Omului și Ekimdzhiiev împotriva Bulgariei*, nr. 62540/00, 28 iunie 2007
- CEDO, cauza *Asselbourg și alții împotriva Luxemburgului* (dec.), nr. 29121/95, CEDO 1999-VI
- CEDO, cauza *Bostan c.Rep.Moldova*, nr. 52507/09, 8 decembrie 2020
- CEDO, cauza *Brežec c. Croatia*, nr. 7177/10, 18 iulie 2013
- CEDO, cauza *Buck c. Germania*, nr. 41604/98, 28 aprilie 2005

⁴⁵ A se vedea cauza *Velosa Barreto c.Portugalia*, nr.18072/91, din 21 noiembrie 1995.

⁴⁶ Cauza *Chapman c.Regatul Unit*.

⁴⁷ J-F. Renucci, *op.cit.*, p.282.

- CEDO, cauza *Buckley c. Marea Britanie*, nr.20348/92, 25 septembrie 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV
- CEDO, cauza *Caterina STEEG și Ekkehard WENGER împotriva Germaniei*, (dec.) 9676/05, 10744/05, 41349/06, 3 iunie 2008
- CEDO, cauza *Chappell c. Regatului Unit*, nr.10461/83, hotărârea din 30 martie 1989
- CEDO, cauza *Chapman c. Marea Britanie*, nr.27238/95, 18 ianuarie 2001
- CEDO, cauza *Chelu împotriva României*, nr. 40274/04, 12 ianuarie 2010
- CEDO, cauza *Chiragov și alții c. Armenia* [GC], nr. 13216/05, 16 iunie 2015
- CEDO, cauza *Comingersoll c. Portugalia*, nr.35382/97, 6 aprilie 2000
- CEDO, cauza *Connors c. Marea Britanie*, nr. 66746/01, 27 May 2004
- CEDO, cauza *DELTA PEKÁRNY a.s. c. Rep. Cehă*, nr. 97/11, 2 octombrie 2014
- CEDO, cauza *Demades c. Turcia*, nr. 16219/90, 31 iulie 2003
- CEDO, cauza *Fägerskiöld c. Suediei*, (dec.) nr. 37664/04, 26 februarie 2008
- CEDO, *Fédération nationale des associations et des syndicats sportifs (FNASS) și alții c. Franța*, nr. 48151/11 și 77769/13, 18 ianuarie 2018
- CEDO, cauza *Friend și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 16072/06 și 27809/08, 24 noiembrie 2009
- CEDO, cauza *Gillow c. Marea Britanie*, nr.9063/80, 24 noiembrie 1986, Series A nr. 109
- CEDO, cauza *Halabi c. Franța*, nr. 66554/14, 16 mai 2019
- CEDO, cauza *Hartung împotriva Franței* (dec.), nr. 10231/07, 3 noiembrie 2009
- CEDO, *Hirtu și alții c. Franței*, nr.24720/13, 14 august 2020
- CEDO, cauza *Khamidov împotriva Rusiei*, nr. 72118/01, 15 noiembrie 2007
- CEDO, cauza *Kent Pharmaceuticals Limited și alții împotriva Regatului Unit* (dec.) nr. 9355/03, 11 octombrie 2005
- CEDO, cauza *Leveau și Fillon împotriva Franței*, (dec.) nr. 63512/00 și 63513/00, CEDO 2005-X
- CEDO, cauza *Loizidou împotriva Turciei* (hotărâre pe fond), 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI
- CEDO, cauza *McCann c. Marea Britanie*, nr. 19009/04, 13.08.2008
- CEDO, *McKay-Kopecka c. Poland* (dec.), no. 45320/99, 19 Septembrie 2006
- CEDO, cauza *Menteș și alții c. Turcia*, nr.58/1996/677/867, 28 noiembrie 1997, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VIII
- CEDO, cauza *Niemietz împotriva Germaniei*, nr.13710/88, 16 decembrie 1992, Series A no. 251B
- CEDO, cauza *Popovi împotriva Bulgariei*, nr. 39651/11, 9 iunie 2016
- CEDO, cauza *Pretty c. Marea Britanie*, nr. 2346/02, ECHR 2002-III, 29.07.2002
- CEDO, cauza *Prokopovich c. Rusia*, nr.58255/00, 18 noiembrie 2004
- CEDO, cauza *Sabanchiyeva și alții c. Russia*, nr. 38450/05, 6 iunie 2013
- CEDO, *cauza Sagan c. Ucrainei*, nr. 60010/08, 23 octombrie 2018
- CEDO, cauza *Saint-Paul Luxembourg S.A. împotriva Luxemburgului*, nr. 26419/10, 18 aprilie 2013
- CEDO, *Sargsyan c. Azerbaidjan*, nr.40167/06, 16 iunie 2015
- CEDO, cauza *Société Colas Est și alții c. Franței*, nr. 37971/97, 16 aprilie 2002
- CEDO, cauza *Surugiu împotriva României*, nr. 48995/99, 20 aprilie 2004
- CEDO, cauza *Winterstein și alții c. Franța*, nr. 27013/07, 13 octombrie 2013
- CEDO, cauza *Yevgeniy Zakharov c. Russia*, nr. 66610/10, 14 martie 2017
- CEDO, cauza *Yordanova și alții c. Bulgariei*, nr. 25446/06, 24 aprilie 2012
- CEDO, cauza *Velosa Barreto c. Portugalia*, nr.18072/91, 21 noiembrie 1995

